

ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ Θεολόγου - Καθηγητού

Ο θόρυβος για την καθιέρωση της καύσεως των νεκρών είναι συνεχής και επιτακτικός. Λες και λύσαμε όλα τα άλλα μεγάλα προβλήματα μας που μας ταλανίζουν και μας έμεινε αυτό! Νεοεκλεγείς δήμαρχος έθεσε σε πρώτη προτεραιότητά του τη δημιουργία κλιβάνων αποτέφρωσης των νεκρών. Η φρικτή οικονομική κατάσταση, η ανεργία, τα βουνά των επικίνδυνων απορριμμάτων, το κυκλοφοριακό κλπ φαίνεται ότι έχουν μικρότερη σημασία γι' αυτόν από την καύση των νεκρών! Αλλά δεν είναι του παρόντος να κριτικάρουμε τη σύγχρονη πνευματική σύγχυση καθώς και την αδυναμία ιεράρχησης των πραγματικών αναγκών της κοινωνίας μας. Σκοπός μας είναι να αναδείξουμε τη σκόπιμη δημιουργία προβλήματος, εκεί που δεν υπάρχει, προκειμένου να ικανοποιηθεί η επιδίωξη των αθέων και των εκκλησιομάχων, όσον αφορά τη «διαχείριση» των νεκρών! Σκοπός μας ακόμη είναι να παρουσιάσουμε την ελληνορθόδοξη θέση πάνω σε αυτό το ζήτημα, ως απάντηση στους ελάχιστους θιασώτες της καύσεως των νεκρών, καθ' ότι στο σύνολό του ο ελληνικός λαός δεν τον απασχολεί το θέμα αυτό.

Είναι γεγονός ότι διάφοροι φορείς και πρόσωπα, τα οποία διαπνέονται από αθεϊστικές και μηδενιστικές αντιλήψεις, εδώ και χρόνια κάνουν αγώνα να γίνει πράξη η περιβόητη καύση των σορών των νεκρών. Προβάλλουν πολλούς λόγους για τους οποίους επιβάλλεται, κατ' αυτούς, η πρακτική αυτή. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι τα σημερινά κοιμητήρια και ο απαράδεκτος από κάθε πλευρά τρόπος ταφής στις μεγάλες πόλεις δημιουργεί σοβαρά οικολογικά προβλήματα. Η αργή σήψη των πτωμάτων μολύνει σοβαρά το περιβάλλον και ιδιαίτερα το υπέδαφος. Άλλοι προβάλλουν λόγους οικονομικούς. Το κόστος ταφής είναι πράγματι δυσβάστακτο για πολίτες χαμηλής οικονομικής στάθμης. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση αντλεί από τα κοιμητήρια τεράστια έσοδα. Κάποιοι άλλοι προβάλλουν λόγους συνειδησιακούς. Θεωρούν τον τρόπο διάθεσης του σώματός τους προσωπική τους υπόθεση, ακόμη και μετά θάνατον. Χαρακτηρίζουν την καύση της σορού των ως αξιοπρεπή πράξη, σε σχέση με την ταφή και γι' αυτό υπεραμύνονται της καύσεως.

Είναι διαπιστωμένο ότι υπάρχει σύγχυση στον πολύ κόσμο, ο οποίος δε γνωρίζει τις βαθύτερες ανθρωπολογικές, θεολογικές και ψυχολογικές παραμέτρους του προβλήματος. Υπάρχουν ακόμη και πολλοί χριστιανοί οι οποίοι υποστηρίζουν την καθιέρωση της καύσεως των νεκρών, αγνοώντας τη μακραίωνη χριστιανική παράδοση της ταφής.

Από ιστορικής απόψεως η καύση των νεκρών είναι μια παλιά συνήθεια, την οποία πρωτοσυναντάμε σε πρωτόγονες και απολίτιστες κοινωνίες. Οι άνθρωποι της εποχής εκείνης ατένιζαν με δέος το γεγονός του θανάτου και πίστευαν πως ο νεκρός μπορούσε να ασκήσει επιρροή στους ζωντανούς. Στην αρχή έτρωγαν τις σάρκες του νεκρού, γιατί έτσι πίστευαν πως έπαιρναν τη δύναμή του με την εξαφάνισή του. Αργότερα, όταν ανακαλύφτηκε η φωτιά, έκαιγαν τα πτώματα, για να καταστρέψουν μαζί τους την υποτιθέμενη αρνητική επιρροή των νεκρών σ' αυτούς.

Η πίστη αυτή υιοθετήθηκε από τις διάφορες φυσικές θρησκείες, οι οποίες συνέχισαν να καίνε τους νεκρούς. Η πρακτική αυτή υιοθετήθηκε πλήρως από τα ανατολικά θρησκευόμενα ήτοι: τον Ινδουισμό και το Βουδισμό, διότι αυτά δεν πιστεύουν στην ψυχοσωματική ενότητα του ανθρώπου. Η αλλόκοτη και παράλογη πίστη στην μετενσάρκωση δημιουργεί απέχθεια για το νεκρό σώμα και γι' αυτό το παραδίδουν στην πυρά να καταστραφεί.

Το ίδιο και η αρχαία ελληνική θρησκεία και φιλοσοφία (ορφισμός, πλατωνισμός, νεοπλατωνισμός), δεν πίστευε στην ψυχοσωματική ενότητα. Η σκιώδης και ακαθόριστη αντίληψη για τη μεταθανάτια ζωή δημιούργησε συνθήκες για την καταστροφή του σώματος των νεκρών. Κάποιοι επίσης πρακτικοί λόγιοι επέβαλλαν την καύση στην αρχαία Ελλάδα, όπως των νεκρών των πολέμων, όμως σε πολύ περιορισμένο επίπεδο, διότι κατά κανόνα εφαρμοζόταν η ταφή, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζουν οι θιασώτες της καύσεως. Απόδειξη τα πάμπολλα αρχαιοελληνικά νεκροταφεία όλων των εποχών και οι πολυάριθμοι τάφοι σε όλες τις περιοχές της χώρας, τα οποία μας αποδεικνύουν απερίφραστα την διαδεδομένη πρακτική της ταφής των νεκρών από τους προγόνους μας. Ανάλογη πρακτική γινόταν και στους Ρωμαίους, κυριαρχούσε το έθιμο της ταφής.

Στους Αιγυπτίους εφαρμοζόταν αποκλειστικά η ταφή και μάλιστα η επιμελημένη, με την ταρίχευση των σωμάτων. Το ίδιο και στους Εβραίους. Το ανθρώπινο σώμα θεωρείτο θείο δημιούργημα και γι' αυτό τύγγανε ιδιαίτερου

σεβασμού. Βλέπουμε για παράδειγμα την επιμελή ταφή των πατριαρχών Αβραάμ και Ισαάκ. Βλέπουμε να μεταφέρεται η σορός του Ιακώβ από την Αίγυπτο στην Χαναάν προκειμένου να ταφεί πλάι στους προγόνους του. Ας σημειωθεί πως, για την εβραϊκή αντίληψη, μόνο το σώμα καθόριζε την ανθρώπινη υπόσταση.

Ο Χριστιανισμός έδωσε μεγάλη σημασία στην ψυχοσωματική ενότητα του ανθρώπου. Μέσα σε ένα λίαν εχθρικό προς το ανθρώπινο σώμα περιβάλλον όρθωσε σοβαρό αντίλογο. Επαγγέλθηκε μια πρωτόγνωρη τιμή για το σώμα, ως δημιούργημα του Θεού. Αντίθετα με την διαδεδομένη μηδενιστική αντίληψη, το ανθρώπινο σώμα δεν είναι απλά ένα σύνολο από σάρκες και οστά, αλλά έχει κατά τη χριστιανική διδασκαλία βαθύτερη οντολογική σημασία για τον άνθρωπο, διότι μαζί με την ψυχή αποτελεί το βασικό στοιχείο της ανθρώπινης φύσεως. Ενώ η ψυχή είναι ο **«έσω άνθρωπος»** (Ρωμ.7,22, Β'Κορ.4,19, Εφεσ.3,16), το σώμα είναι ο **«έξω ημών άνθρωπος»** (Β'Κορ.4,16). Εάν λείπει ένα από αυτά τα δύο στοιχεία δε λογίζεται άνθρωπος.

Η μεγάλη τιμή του ανθρώπινου σώματος αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο Υιός και Λόγος του Θεού **«σάρξ εγένετο»** (Ιωάν.1,14). Έλαβε πραγματικό ανθρώπινο σώμα, ώστε **«κατά πάντα τοις αδελφοίς ομοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ»** (Εβρ.2,17). Το ανθρώπινο σώμα κατά συνέπεια καθαγιασθηκε στο Θείο Πρόσωπο του Λυτρωτή. Και όχι μόνο αυτό. Από την ευλογημένη στιγμή της Θείας Ενανθρωπήσεως το ανθρώπινο σώμα παραμένει εσαεί ενωμένο με το θεία φύση στο Πρόσωπο του Θεανθρώπου. Το ανθρώπινο σώμα έχει πια θεωθεί. Δεν είναι ένα υλικό σύνολο, αλλά μέλος Χριστού (Α'Κορ.6,15), ναός του Αγίου Πνεύματος (Α'Κορ.6,19). Η κοινωνία του Σώματος και του Αίματος του Κυρίου διοχετεύει στο ανθρώπινο σώμα στοιχεία αθανασίας και επιβεβαιώνει τον μελλοντικό του θρίαμβο (Ιωάν.6,33).

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις και κυρίως χάρις στην ανάσταση του Χριστού, ο βιολογικός θάνατος ουδόλως επηρεάζει την οντολογική σύσταση του ανθρώπου. Ο θάνατος λογίζεται ως προσωρινός χωρισμός του ψυχικού μέρους από του σωματικού, κατάλοιπο της πτώσεως και της αμαρτίας και χαρακτηρίζεται ως ύπνος (Μάρκ.5,40.Ιωάν.11,11). Στα έσχατα της ανθρώπινης ιστορίας, όταν ο Θεός αποφασίσει, θα γίνει η ανάσταση των νεκρών, δηλαδή θα γίνει ξανά η ένωση ψυχής και σώματος (Λουκ.20,37.Α΄Θεσ.4,16), όπως έγινε και με το αναστημένο σώμα του Χριστού. Το ανθρώπινο σώμα θα συνδοξασθεί με την ψυχή, καθ' ότι **«δει το φθαρτόν τούτο ενδύσεται αφθαρσίαν και το θνητόν τούτο ενδύσεται αθανασίαν»** (Α΄Κορ.15,52).

Γι' αυτό η Εκκλησία υιοθέτησε από την αρχή την ταφή των κεκοιμημένων. Αδιάψευστος μάρτυρας οι περίφημες κατακόμβες της αρχαίας Εκκλησίας, όπου εκεί κείται και ιστορείται κατά τρόπο σαφή ολόκληρη η χριστιανική ανθρωπολογία. Οι κατακόμβες ήταν υπόγεια νεκροταφεία. Όταν βρισκόμαστε σ' αυτές δεν μας δημιουργείται καμιά εντύπωση απαισιοδοξίας και συναίσθημα λύπης. Ο υπέροχος διάκοσμος μάλλον δημιουργεί εορταστική ατμόσφαιρα και κατάσταση αισιοδοξίας. Τα σώματα των κεκοιμημένων αναπαύονται εκεί μέχρι να ηχήσει η έσχατη σάλπιγγα και να αναστηθούν εν Κυρίω (Α΄Θεσ.4,16). Ουδέποτε σκέφτηκαν οι πρώτοι Χριστιανοί να καταστρέψουν τα σώματα των νεκρών τους δια της φωτιάς ή δι' άλλου βίαιου τρόπου. Αντίθετα μάλιστα τα λείψανα των μαρτύρων και των αγίων τα θεωρούσαν αγιασμένα μέλη του σώματος του Χριστού και απέδιδαν σ' αυτά ιδιαίτερη τιμή, **«ως λίθων πολυτίμων πολυτιμότερα»**, σύμφωνα με παλαιοχριστιανικό κείμενο. Αν εφαρμοζόταν η καύση των νεκρών θα στερούταν η Εκκλησία του πλήθους των ιερών λειψάνων, τα οποία κατέχει ως ύψιστη ευλογία και πηγή αγιασμού των πιστών.

Την παράδοση αυτή συνέχισε η Εκκλησία μας δια μέσου των αιώνων, ως τα σήμερα. Τα κοιμητήρια είναι τόποι σημαντικοί για τους πιστούς, εκεί βρίσκονται αποθεμένα τα σώματα των προσφιλών τους προσώπων. Οι τάφοι είναι μικροί «οίκοι» που στεγάζουν αυτά τα σώματα και τους οποίους φροντίζουν με περισσή επιμέλεια. Οι επιμνημόσυνες τελετές έχουν μεγάλη θεολογική και ανθρωπολογική σημασία, διότι εκτός από ικεσίες στο Θεό,

υπενθυμίζουν στους ζώντες συγγενείς το συγκλονιστικό γεγονός του θανάτου και την δίκαιη κρίση του Θεού.

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα πως η διαδικασία καύσης των νεκρών σωμάτων είναι πρακτική εντελώς ξένη με την Ορθόδοξη παράδοσή μας. Το ανθρώπινο σώμα αξίζει τιμής και φροντίδας και σε καμιά περίπτωση δεν προορίζεται να τύχει βίαιης καταστροφής. Το νεκρό σώμα μας δεν είναι για «πέταμα», αλλά για εναπόθεση μέχρι να το ξαναπάρουμε.

Βεβαίως υπάρχει και ο αντίλογος για τους υποστηρικτές της καύσεως. Απαντάμε σε αυτούς που επικαλούνται οικολογικούς λόγους: Κανένας δεν αρνείται το απαράδεκτο φαινόμενο των κοιμητηρίων των πόλεων. Φυσικά και επιβαρύνεται το περιβάλλον από την κατάσταση αυτή. Το χειρότερο είναι ότι το χώμα έχει υποστεί κορεσμό, από τις επαναλαμβανόμενες ταφές στο ίδιο μέρος, και δε βοηθά στη διάλυση των πτωμάτων. Όμως το πρόβλημα μπορεί να λυθεί πολύ απλά. Να μεταφερθούν τα κοιμητήρια σε μεγάλες εκτάσεις έξω από τις πόλεις, ώστε να μην υπάρχει συνωστισμός ταφής. Να μη χρειάζεται να γίνεται εκταφή και να αφήνουν το σώμα να διαλύεται ήρεμα, όσο χρόνο χρειάζεται. Η φύση έχει τους δικούς της δυναμικούς μηχανισμούς ώστε να γίνεται ασφαλώς η διάλυση του σώματος, όπως γίνεται στα χωριά, χωρίς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η καύση των νεκρών, σύμφωνα με μελέτες διαπρεπών επιστημόνων, όχι μόνο δεν θα ωφελήσει το περιβάλλον, αλλά θα το επιβαρύνει, διότι η καύση χιλιάδων πτωμάτων θα διαχύσει στην ατμόσφαιρα τόνους επικίνδυνων αερίων.

Στους υποστηρικτές της καύσεως για λόγους οικονομικούς απαντούμε ότι με τη μεταφορά των κοιμητηρίων έξω από τις πόλεις θα μειωθεί κατακόρυφα και το κόστος της ταφής, διότι θα μειωθεί η τιμή της γης. Το μεγάλο κόστος μπορεί να μειωθεί ακόμη περισσότερο με την αποφυγή πολυτελών και επιδεικτικών κηδειών, καθώς και την ανέγερση πολυτελών τάφων. Είναι γνωστό πως η λιτότητα έχει τη δική της ξεχωριστή ομορφιά. Άλλωστε η ματαιοδοξία δεν μπορεί να έχει θέση στα κοιμητήρια, στους κατ'εξοχήν τόπους αυτοσυνειδησίας.

Στους συνειδησιακά αντίθετους με την ταφή των νεκρών απαντάμε τα εξής: Δεν συμμαριζόμαστε τη διαδεδομένη αντίληψη ότι

δήθεν είμαστε απόλυτοι κυρίαρχοι του σώματός μας. Απόλυτοι κυρίαρχοι σε κάποιο πράγμα θεωρούμαστε εφόσον αυτό το κατασκευάσαμε και το κατέχουμε οι ίδιοι. Το σώμα μας δεν είναι δική μας δημιουργία. Είναι ποίημα του Θεού, σε αντίθεση με τους αθέους και μηδενιστές, που το θεωρούν δημιουργία των γονέων μας. Το σώμα μας και όλο το είναι μας ανήκουν σε Εκείνον που το δημιούργησε και στην κοινωνία στην οποία ζούμε. Κατά συνέπεια δεν έχουμε κανένα δικαίωμα να το διαθέσουμε όπως εμείς θέλουμε, πολλώ δε μάλλον να το καταστρέψουμε βίαια δια της πυράς.

Τίθενται επίσης και τα εύλογα ερωτήματα: πως είναι δυνατόν ένα πρωτόγονο και βάρβαρο έθιμο, όπως αυτό της καύσεως των νεκρών, να τηρείται στην σύγχρονη πολιτισμένη εποχή μας; Πως είναι δυνατόν να γίνει δεκτή η απολίτιστη και βίαιη αυτή πράξη χωρίς αφόρητη ψυχολογική πίεση; Πως θα μπορούσε να δεχτεί μια χαροκαμένη μητέρα να ατενίσει την απανθράκωση του παιδιού της; Η στέρηση έστω των λειψάνων του παιδιού αυτής της μητέρας θα ισοδυναμούσε με έναν δεύτερο θάνατο!

Η καύση, η βίαιη και ολοκληρωτική καταστροφή του σώματος, ενέχει έναν σπουδαιότατο κίνδυνο, τον οποίο κανένας δεν έχει επισημάνει. Πρόκειται για τις περιπτώσεις εγκληματικών πράξεων για τις οποίες απαιτείται ιατροδικαστική εξέταση του πτώματος. Στην περίπτωση που το πτώμα αποτεφρωθεί θα είναι αδύνατη τέτοια εξέταση και ο δολοφόνος θα πάρει άφεση! Είναι εύκολο να φανταστούμε πόσα εγκλήματα θα μείνουν ανεξιχνίαστα και ατιμώρητα και το χειρότερο πόσα εγκλήματα θα γίνουν, αφού θα είναι εύκολο οι εγκληματίες να σβήσουν δια παντός τα δολοφονικά ίχνη τους δια της καύσεως!

Είναι ολοφάνερο ότι η καύση των νεκρών εντάσσεται σε ένα γενικότερο σχέδιο περιθωριοποίησης κάθε χριστιανικής πρακτικής, που απορρέει από την μακράιωνη παράδοση της Εκκλησίας μας. Τα τελευταία χρόνια δρομολογείται δυστυχώς μια πρωτοφανής κατάσταση, που έχει ως στόχο να θέσει στο περιθώριο της κοινωνίας την Εκκλησία του Χριστού. Άλλωστε η καύση των νεκρών είναι ένα από τα πολλά «αιτήματα» των αντιθέων παραγόντων, οι οποίοι αδιαφορούν για τις όποιες επιπτώσεις στην κοινωνία, φθάνει να πλήξουν την Εκκλησία!

Εμείς οι Χριστιανοί, απέναντι στη μηδενιστική απαισιοδοξία και την καταστροφική μανία των υποστηρικτών της καύσεως των νεκρών, αντιπαραθέτουμε τη δέουσα τιμή μας προς το ανθρώπινο πρόσωπο ως ψυχοσωματική ενότητα και την αισιόδοξη πίστη μας στην αέναη μεταθανάτια συνέχιση της ζωής μας. Αν για εκείνους το τέλος τους είναι ο φοβερός καταστροφικός κλίβανος, για μας προορισμός μας είναι οι ατελεύτητοι αιώνες και η άρρητη μακαριότητα, που απορρέει από το Θεό στους πιστούς Του. Αυτά για μας δεν είναι αφηρημένα λεκτικά σχήματα και φρούδες ελπίδες, αλλά έχουν την πιστότητα και βεβαιότητα του σαρκωμένου Θεού μας και Σωτήρα μας Ιησού Χριστού, του Οποίου «**αληθής εστιν η μαρτυρία**» (Ιωάν.8,14).

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΒΥΡΟΣ